

OSMANLI'NIN POSTA ve TELGRAF NÂZIRI: OSKAN EFENDİ

Ümran ENGÜR¹

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında ağır yenilgiler yaşadığı dönemde telgraf hatları zarar görmüş, posta iletişimi de zafiyete uğramıştı. Diğer taraftan, memurların merkez ve taşrada başıboş bir hâlde kalması ve yabancı postaların ülkenin her tarafına yayılmış olması da posta teşkilâtının maddi kayıplar vermesine yol açıyordu. Ayrıca Osmanlı Posta ve Telgraf Kurumu, yeterli donanım ve yetişmiş elemana sahip olmadığı gibi Avrupa ülkelerinde yaşanan posta iletişimindeki gelişme ve ilerlemelerden oldukça uzak kalmıştı. İşte bu süreçte Osmanlı Posta ve Telgraf Nâzırı olarak göreve getirilen Oskan Efendi, Osmanlı Posta ve Telgraf Kurumu'nu modernize etme çabası ve giriştiği reformlar ile ön plâna çıkmıştır. Oskan Efendi'nin gerek dönemin gazete ve dergilerine verdiği röportajlar, yayımlattığı makale ve tebliğatlar gerek yaptığı araştırma-inceleme gezileri basın tarafından büyük ilgiyle takip edilmiştir. Dönemin diğer bürokratları tarafından yaptığı yenilikler ve kişiliği ile adından söz ettiren Oskan Efendi, Osmanlı bürokrasi tarihinde farklı bir konum elde etmiştir. Nitekim Oskan Efendi, büyük ölçüde iyileştirmeler yaparak kurumu belli bir seviyeye getirmiş ve Cumhuriyet dönemi PTT kurumunun alt yapısını hazırlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Oskan Efendi, Posta, Telgraf, Osmanlı.

OTTOMAN POST and TELEGRAPH MINISTER: OSKAN EFENDI

ABSTRACT

During the period when the Ottoman Empire suffered heavy defeats in the Tripoli and Balkan Wars, telegraph lines were damaged and postal communication was also weakened. On the other hand, the straying of the civil servants in the center and the provinces and the spread of foreign posts all over the country caused the postal organization to suffer financial losses. In addition, the Ottoman Post and Telegraph Institution did not have sufficient equipment and trained personnel, and it was far away from the developments and advances

¹ Ümran Engür, Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Bilim Dalı, hande2043@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3148-7010.

in postal communication in European countries. In this process, Oskan Efendi, who was appointed as the Ottoman Post and Telegraph Minister, came to the fore with his efforts to modernize the Ottoman Post and Telegraph Institution and the reforms he initiated. Both the interviews Oskan Efendi gave to the newspapers and magazines of the period, the articles and notifications he published, and the research and study tours he made were followed with great interest by the press. Oskan Efendi, who made a name for himself with his innovations and personality by other bureaucrats of the period, gained a different position in the history of Ottoman bureaucracy. As a matter of fact, Oskan Efendi brought the institution to a certain level by making great improvements and prepared the infrastructure of the PTT institution in the Republican period.

Keywords: *Oskan Efendi, Post, Telegraph, Ottoman.*

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren kendinden önce hüküm süren diğer devletler gibi ulaşım ve haberleşmeyi ulak-menzil sistemi ile yürütmüştür. Posta teşkilatının kurulduğu döneme kadar menzilhane sisteminden kurallara uygun ve düzenli olarak istifade edilmiştir (Bezaz, 2006: 77). Tahta çıktığı andan itibaren bütün siyasetini ıslahatçılık ve merkezîyetçilik olarak iki ana esasta birleştirmeyi hedefleyen Sultan II. Mahmut, ulaşım ve haberleşme alanında çalışmalar yürütmüştür. Padişah, devlet tekeli altında halkın bu hizmetten faydalanacağı ve kendi kontrolünde işleyen bir haberleşme örgütünün kurulmasını hedefliyordu. Ancak bu dönemde Posta ve Telgraf Nezareti'nin kuruluşunda olumlu bir gelişme kaydedilememiştir (Yazıcı, 2014: 620). 23 Ekim 1840'da ise haberleşme örgütü bakanlık seviyesine getirilmiş ve ilk postane İstanbul'un Eminönü semtinde bulunan Yeni Cami avlusundaki cizyehane dairesinde "*Postahane-i Âmire*" adıyla açılmıştır (Dadyan, 2018: 38; Yurtoğlu, 2015: 49). Osmanlı postası ilk dönemde çalışmalarını Fransız Posta Kanunu'nun 16 Kasım 1840 tarihli Birinci Posta Nizamnamesine göre yapmıştır. Bundan sonraki süreçte ise devlet postaları (1840-1842) ve (1852-1857) yılları arasında iltizam usulüne dayalı olarak yürütülmüştür (Yurtoğlu, 2015: 50). Posta Nezareti kuruluşundan bir süre sonra İstanbul'da şehir içi posta işletmeciliğine başlamıştır. 1845'ten itibaren postaneler, Posta Nezareti'nden müdür tayin edilen (muntazam) ve müdür tayin edilmeyen (gayr-ı muntazam) postaneler olarak ikiye ayrılmıştır. Posta Nezareti ilk yıllarda yalnız mektup ve gazete gibi evrak postacılığı yaparken daha sonraki yıllarda para ve paket de kabul etmeye başlayarak ilerleme kaydetmiştir (Bezaz, 2006: 56-57; Yazıcı, 2014: 621).

Osmanlı Devleti'nde haberleşme sisteminde gelişme gösteren ikinci önemli alan ise telgraftır. Osmanlı'da ilk telgraf hattı Kırım Savaşı

sırasında İstanbul-Edirne-Şumnu arasında 15 Eylül 1855'te resmi olarak açılmıştır (Bezaz, 2006: 105). İlk sivil telgraf hatları devlet tarafından, askeri hatlar ise İngilizler ve Fransızlar tarafından kurulmuştur. Osmanlı Devleti, telgraf sisteminin kurulmasıyla ülke içinde olduğu kadar ülke dışında özellikle de Avrupa ile hızlı haberleşmeyi hedeflemektedir. Öte yandan halkın ve tüccarın haberleşme ihtiyacı da karşılanmak isteniyordu (Bezaz, 2006: 104; Yazıcı, 2014: 624). Nitekim halkın da katkılarıyla telgraf hatları kurulmuştur. Devlet, telgraf hattının kurulması için gerekli olan malzemeyi Avrupa'dan ithal etmiştir. Telgraf sisteminin kurulması için masrafların çoğu hazine tarafından karşılandıktan sonra, giderin bir kısmını telgraf hizmetinden yararlanacak olan halk ve tüccar karşılamıştır (BOA.MVL.711/40.Lef.4; 9 Cemaziyelevvel 1282/30 Eylül 1865).

İlk dönemlerde telgraf tesisleri Fransa'dan getirilen memurlar tarafından işletildiği için haberleşme dili Fransızca idi. Ancak Mustafa Efendi'nin 3 Mayıs 1856'da Edirne'den İstanbul'a ilk defa Türkçe telgraf göndermesiyle telgraf dili Türkçe olarak değişmiştir. İlerleyen yıllarda hızla gelişen telgraf tesisinin eleman ihtiyacını karşılamak için 20 Ocak 1861 Tarihli Nizamname ile Fünun-u Telgrafiye Mektebi açılmıştır. 1872 yılında ise Galatasaray Mektebi Sultanisine telgrafçılık, Darüşşafaka Lisesi'nin son sınıfına ise elektrik ve telgraf dersi eklenmiştir. 21 Eylül 1871 tarihinde Posta Nezareti ile birleşinceye kadar sadarete bağlı bir müdürlük olarak kalan Telgraf İdaresi, bundan sonra "*Posta ve Telgraf Nezareti*" adı altında Dahiliye Nezareti'ne bağlanmıştır (Bezaz, 2006: 107; Yurtoğlu, 2015: 50). Posta ve Telgraf Nezareti'nde nâzır olarak bulunan Ahmet Nazif Bey, Ağâh Bey, Yaver Bey gibi bürokratlar, ıslahat teşebbüsleriyle ön plâna çıkmış ve Tanzimat döneminde kısmen de olsa posta kurumunda bir gelişim izlenmiştir (Bezaz, 2006: 64; Yazıcı, 2014: 623). Ancak Posta ve Telgraf Kurumu asıl gelişimini 1913'te Posta ve Telgraf Nâzırı olarak göreve getirilen Oskan Efendi'nin yaptığı köklü reformlar ve modernize çalışmaları ile sağlamıştır.

2. OSKAN EFENDİ'NİN GÖREV ve MEMURİYETLİKLERİ

Sicil-i Ahvâl Defteri kayıtlarında Oskanav Pertavyan ismiyle geçen Oskan Efendi, 1864 yılında Erzincan'da doğmuştur. Bezzaz esnafından Mardikyan Avadis Ağa'nın oğludur. Oskan Efendi, Ermeni mektebinde Türkçe, Ermenice ve Fransızca dil eğitimi görmüştür. Ayrıca nâzır oluncaya kadar Osmanlı ülkesinin birçok yerinde memurluk görevinde bulunmuştur. Oskan Efendi'nin 1883'te Erzincan Sancağı Tahrirat Kalemi Mülâzımlığı ile başladığı memuriyet hayatı, 26 Şubat 1886 tarihinde Erzincan Duyun-u Umumiye Müdüriyeti Baş Kâtipliği, 26

Şubat 1889'da Erzurum Duyun-u Umumiye Müdüriyeti Kâtipliği, 1889-1890 tarihlerinde ilave memuriyet olarak Ak Memlâhası Baş Kâtipliği, 13 Temmuz 1893'te Kemah Memlâhası Müdürlüğü Tahrirat Baş Kâtipliği ile devam etmiştir (BOA.DH.SAİDd.61/375.Lef.190; 5 Rebiülevvel 1313/26 Ağustos 1895). Daha sonra Maliye Müfettişliği görevine atanan Oskan Efendi, ilk olarak Kesriye'de göreve başlamıştır (BOA.TFR.İ.MN.112/11148.Lef.1; 6 Kanunievvel 1312/18 Aralık 1896). Ardından 1 Şubat 1906'da aylık beş bin kuruş maaş ile Manastır Vilâyetinde Maliye Müfettişi olarak görevlendirilmiştir (BOA.İ.ML.69/44.Lef.1; 6 Zilhicce 1323/1 Şubat 1906). 3 Mart 1905 tarihinden itibaren de Duyun-u Umumiye Müfettişliği görevi yapan Oskan Efendi, 12 Eylül 1909'da Vilâyet-i Selâse Maliye Komisyonu Müfettişi Faik Bey ile birlikte birinci rütbeden Maliye Komisyonu Müfettişliğinde görevlendirilmiştir (BOA.BEO.3636/272664.Lef.1; 30 Ağustos 1325/12 Eylül 1909). Ayrıca Oskan Efendi Maliye Komisyonu Müfettişliğinde bulunduğu esnada başarılı ve çalışkan olmasından dolayı birinci rütbeden Mecidi nişanı ile ödüllendirilmiştir (BOA.İ.TAL.478/25.Lef.1; 1 Rebiülahir 1330/20 Mart 1912). Nihayetinde Oskan Efendi, 24 Ocak 1913 tarihinden itibaren Posta ve Telgraf Nâzırlığına tayin edilmiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesine karşı olan Oskan Efendi, nâzırlık görevinden 4 Kasım 1914 tarihinde istifa etmiştir (Demir, 2005: 65).

Nâzırlık görevinden ayrılan Oskan Efendi 1915'te bazı rahatsızlıklarından dolayı tedavisini İsviçre'de sürdürmek üzere Osmanlı ülkesinden bir süreliğine ayrılmıştır (BOA.BEO.4371/325540.Lef.1; 14 Şevval 1333/25 Ağustos 1915). İsviçre'de tedavi altında bulunduğu esnada Mazûliyet maaşının ödenmemesi ve tedavisi için verilen izninin uzatılmaması gibi bazı sorunlarla karşılaşmıştır. Ancak Meclis-i Vükelâ'nın, eski Posta ve Telgraf Nâzırı Oskan Efendi'nin tedavi süresinin altı ay uzatılması ve Mazûliyet maaşının devam ettirilmesine karar vermesiyle bu problem çözülmüştür (BOA.MV.199/152.Lef.1; 7 Teşrinisani 1331/20 Kasım 1915). Üstelik Oskan Efendi, nâzırlık görevini bıraktıktan sonra Ermenistan Cumhuriyeti Dahiliye ve Hariciye Nezareti'ne tayin edildiği, hatta Ermeni Devleti tarafından kendisine Tekâüd ve Mazûliyet maaşı verileceği ile ilgili çalışmalar yapıldığına dair söylentilerle de karşı karşıya kalmıştır. Fakat Oskan Efendi ile ilgili böyle bir durum yaşanması söz konusu olmadığı gibi bu konuyla ilgili de herhangi bir bilgi edinilmemiştir (BOA.HR.SYS.2886/17.Lef.1; 31 Kanunuevvel 1334/31 Aralık 1918). Oskan Efendi bir süre İsviçre'de yaşadıkdan sonra 1918'de Kahire'ye yerleşmiştir. Tevfik Paşa Kabinesi döneminde yeniden Posta ve Telgraf Nâzırı olarak göreve getirilmek

istendiği ile ilgili bazı haberler gündeme getirilmişse de kendisine böyle bir teklif sunulmamıştır (BOA.BEO.4721/354063.Lef.1; 30 Ağustos 1338/30 Ağustos 1922). Neticede Kahire'de hayatını maliyecilik ve tercümanlık yaparak kazanan Oskan Efendi, her türlü siyasi konudan uzak durarak, sessiz sedasız bir şekilde 7 Temmuz 1947'de vefat etmiştir (Dadyan, 2011: 9; Demir, 2005: 65).

2.1. Oskan Efendi'nin Posta ve Telgraf Nâzırlığı

24 Ocak 1913 yılında Sadrazam Mehmet Said Paşa'nın yeni kabinesi içerisinde bulunan Oskan Efendi, Posta ve Telgraf Nâzırı olarak görev almıştır (BOA.İ.DUİT.8/87.Lef.1; 4 Haziran 1329/17 Haziran 1913). Ancak Oskan Efendi nâzır olarak göreve başladığında memleketin posta ve telgraf hizmeti oldukça kötü durumdaydı. Balkan Savaşları nedeniyle telgraf hatları kaybedilen topraklarda kaldığı gibi saldırılarla da büyük zarara uğramıştı. Diğer taraftan Osmanlı ülkesinin birçok bölgesindeki eşkıyalık ve çetecilik faaliyetleri posta işletiminin güven içinde gerçekleşmesine engel oluyordu. Ayrıca kış aylarındaki iklim şartları nedeniyle haberleşmedeki aksaklıklar daha da artıyordu. İstanbul ve taşrada çok düşük ücretlerle çalışan ve denetimsizlik içindeki memurlar görevlerini layıkıyla yerine getirmiyorlardı. Üstelik memurlar ağır şartlar altında görev yapıyorlar yeri geldiğinde askeri haberleşme amacıyla süresiz cephelere gönderiliyor, geri döndüklerinde ise işini kaybedebiliyorlardı. Yabancı postalar ise ülkenin her tarafında etkindi ve Osmanlı ekonomisi bunlarla rekabet etmekte zorlanıyordu. Nitekim Oskan Efendi bütün bu olumsuzlukları bilerek göreve gelmiştir. Göreve gelir gelmez yayımlattığı genelge ve tebligatlarla yaptığı ve yapacağı ıslahat ve reformları da belirtmiştir. Göreve geldiğinde telgraf ve posta alt yapısını geliştirmek ve güçlendirmek için hızlıca çalışmalara başlamıştır. Onun nâzırlığa gelmesi Posta ve Telgraf Nezareti için sürat, disiplin, düzen, güven, gelişme ve ilerleme dönemi olmuştur. Oskan Efendi, nâzırlık görevine başladığı günden itibaren Posta ve Telgraf Kurumu'ndaki reform ve ıslahat çalışmalarına öncelikle memurlardan başlamıştır (Dadyan, 2018: 74; Demir, 2005: 64).

Oskan Efendi göreve başladığında memurların işe geliş gidişleri ve görev esnasında dikkat etmeleri gereken noktalar ile ilgili gazete idarelerine uyarı niteliğinde bir yazı göndermiştir. Nâzır, gönderdiği yazıda memurlardan özellikle İstanbul ve etrafında resmi mektupların ulaşım ve dağıtım işlerinin hızlı bir şekilde günü güne yapılmasını istemekteydi. Ayrıca posta kurumundaki işlemlerin aksamadan ve düzenli bir biçimde sürdürülmesi için, nezaretin gerekli tedbirleri almakta olduğunu ve müfettişler aracılığıyla sürekli teftişler yapıldığından

bahsetmiştir. Diğer taraftan Oskan Efendi posta işlemlerinde yaşanan gecikmelerden Posta ve Telgraf Nezareti'nin haberdar olması için, diğer ülkelerden, taşradan ve İstanbul postanelerinden gönderilen mektupları alan kişinin mektup üzerindeki mühür tarihine özellikle dikkat etmesi gerektiğini belirtmiştir. Mektubun ulaşım ve dağıtımının gecikmesi durumunda mektubun varış saati belirlendikten sonra, Posta ve Telgraf Şikâyet Dairesine mektup yazılarak postanelere ücretsiz gönderilebileceğini ifade etmiştir (Demir, 2005: 66).

Oskan Efendi taşra teşkilatı için yayımlattığı tebligatta ise posta işlemlerinin hızlandırılmasında memur faktörüne dikkat çekmiş ve bu konuyla ilgili ayrıntılı değerlendirmeler yapmıştır. Tebligatta; bazı memurların yasak ve usulsüz yollara başvurarak görev süresi dolduğu hâlde aynı yerde görevini sürdürmesinden ve haksız şekilde terfi alabilmesinden bahsetmiştir. Nâzıra göre elbette ki memur, görevindeki gayret ve çabasına bağlı olarak memuriyette yükselmelidir. Ancak memurun adaletli bir şekilde bir üst makama yükselmesi, nezaretin kontrolü altında gerçekleşmelidir. Bazı memurların gayrimeşru yollara başvurusu, memurların çalışmalarının boşa gitmesine sebep olduğu gibi itibarlarının da sarsılması anlamına geleceğini belirtmiştir. Nitekim nâzır, memurların görevine sadık kalarak görevlerini en güzel biçimde yerine getirdiği sürece, mesleğinde ilerleme imkânı elde edebileceğinin altını çizmiştir. Ayrıca memurun sebepsiz yere cezalandırılmayacağını, memurların terfi işinin nezaretin takibi altında olduğunu ve memurlar ile ilgili nizamname-tüzük çalışmalarının hızla sürdüğünü dile getirmiştir (Demir, 2005: 66-67).

Oskan Efendi gazete idarelerine gönderdiği 18 Haziran 1913 tarihli tebligatta ise memurların dikkatini çekerek eski dönemlerden kalan alışkanlıklara son vermeleri gerektiği konusunda beklentilerini tekrarlamıştır. Kendisinin yeni kabinede nâzır olarak bulunduğunu, posta ve telgraf işlemlerinin hızlı, düzenli ve güvenlik içinde gerçekleşmesi hedefinde olduğunu izah etmiştir. Ayrıca Posta ve Telgraf Kurumu'nda çeşitli ıslahat ve reform çalışmalarının yürütüldüğünü, buna paralel olarak memurların kural ve kaidelere göre hareket etmeleri ve bu konuda nezarete yardımcı olmaları gerektiği beklentisi içerisinde olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca memurların eski alışkanlıklarını bırakmasını ve işi yapanla yapmayan ayrılacağını tekrarlayarak yozlaşan Posta ve Telgraf Nezareti'ni iyileştirmeye çalışacağını önemle belirtmiştir (Demir, 2005: 66-67). Nitekim Oskan Efendi tebdil-i kıyafet ile İstanbul postanelerini gezerek suiistimalini gördüğü memurlara hiçbir şekilde müsamaha göstermeden bir daha devlet hizmetine alınmamak üzere azletmiştir.

Nâzırın tebdil-i kıyafet ile gezerek yaptığı araştırmalar dönemin basını tarafından ilgiyle takip edilerek gazete başlıklarına taşınmıştır. Öyle ki bununla ilgili bir haber 27 Şubat 1914 tarihli Sabah gazetesinde yayımlanmıştır (Dadyan, 2011: 93).

“Oskan Efendi bir gün kıyafet değiştirerek Boğazköy'deki postanelerin birine gitmiş mesai saati başladığı hâlde postanenin açılmamış olduğunu görünce yakındaki bir kahvehanede beklemeye başlamış, bir saat kadar sonra bir adam gelerek postaneyi açıp yerleri süpürmüş. Oskan Efendi telaşla postaneye koşup “-acele bir telgrafım vardı hemen gönderebilir misiniz?” diye sorduğunda adamdan “-henüz memur gelmedi” cevabını almış. Bu defa da birkaç saat kadar telgraf memurunun gelmesini beklemiş. Memur gelir gelmez koltuğuna oturmuş ve kahvesini istemiştir. Oskan Efendi içeriye girerek “-acele telgrafım vardı, postane her gün bu saatte mi açılır?” diye sorunca; memur Oskan Efendi'ye “-memur ne zaman gelirse postane o zaman açılır” diye terslemiş. Oskan Efendi bu tavır üzerine memura telgrafını çekirtmeye başlamıştır. Posta ve Telgraf nâzırlığına çekilen telgrafta -şu an telgraftı çekmekte olduğum postaneye derhal bir memur gönderiniz, zira buradaki memuru azlettim” (Sabah, “Postalara Dair Oskan Efendi'nin Teftişleri”, S.10,14 Nisan 1330:1-2).

Başarılı bir bürokrat olan Oskan Efendi nâzırlık görevine geldiğinde sadece çeşitli reform çalışmaları ve memurlar ile ilgili düzenlemeler yapmakla kalmayıp, Osmanlı Devleti'nin yapmış olduğu önemli anlaşma heyetlerinin içerisinde de yer almıştır. 5 Kasım 1913'te Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında imzalanacak olan ticaret anlaşmasının görüşmeleri için Maliye Müşaviri Mösyö Kravford, Ticaret ve Ziraat Müsteşarı Sason Efendi, Denizli Sabık Mebusu Gani Efendi ve Hariciye Umur-ı Ticariye Müdürü Suat Bey gibi bürokratların da içinde bulunduğu heyette komisyon reisi olarak görevlendirilmiştir (BOA.İ.MMS.172/19.Lef.1-15; 5 Zilhicce 1331/5 Kasım 1913). Komisyon reisi Oskan Efendi ilk olarak Bulgaristan ile yapılacak olan ticaret anlaşması için bir araştırma komisyonu kurarak gerekli çalışmalara başlamıştır. Diğer taraftan da görüşmeleri titizlikle yürütecek ve ticaret anlaşmasını imzalayacak komisyonun görevlerini de belirlemiştir. Oskan Efendi kıvrak zekâsı ve başarısı ile her iki devletin siyasi menfaatlerine de dikkat ederek, ticaret anlaşmasının tarafların ticaretini, sanayisini ve iktisadi durumunu geliştirebilecek nitelikte olmasına özen göstermiştir (BOA.HR.SYS.1993/5.Lef.1-15; 9 Kanunievvel 1329/22 Aralık 1913). Osmanlı Devleti'nin Oskan Efendi'yi komisyon reisi olarak seçmesinde tecrübeli bir devlet adamı olmasının yanı sıra başarısı ve disiplini

yadsınamaz. Nitekim kendisine ticaret anlaşması görüşmelerini yürüttüğü esnada yararlı hizmetlerinden ve çalışkanlığından dolayı birinci dereceden Mecidiye nişanı takdim edilmiştir (BOA.MV.230/79.Lef.1; 26 Teşrinievvel 1329/8 Kasım 1913).

Oskan Efendi bir taraftan büyük bir titizlikle ile ülkenin ticari diplomasi faaliyetlerini yürütürken diğer taraftan da geliştirdiği modernleşme projeleri ile posta kurumuna yeni bir şekil vermeye çabalıyordu. Meclis-i Mebusanda ise nâzırın yürütmüş olduğu çalışmaları, getirdiği yenilikleri destekleyen üyeler bulunduğu gibi bu durumdan hoşnut olmayan bazı kimseler de mevcuttu. Zira 5 Temmuz 1914 tarihindeki meclisin bütçe görüşmelerinde nâzır, yaptığı islahat çalışmaları için ödeneğin arttırılmasını talep ettiğinde onu müsriflikle suçlayanlar olduğu gibi birçok memuru işinden etmekle itham edenler de bulunuyordu. Ayrıca birçok meclis üyesi de Posta ve Telgraf Nezareti'nin adeta geçmişteki muhasebesini yaparak sert eleştirilerde bulunmuştu. Mecliste, posta kurumundaki düzenlemelerin ciddiyetten uzaklığı, kefalet sisteminin yetersizliği, posta bürokratları ve nezaretin işlevi tartışma konusu olarak gündeme getirilmiştir. Nezaretin bu zamana kadar yaptığı işler ve posta işlemindeki yaşanan aksaklıklara örnekler verilerek nezaret sorgulanmıştır. Telgraf hatlarının yetersizliği, mektuplaşmanın emniyetsizliği, pahalılığı ve yavaşlığı, yetersiz ve dengesiz ücret politikası, uzak bölgelerdeki personelin dil bilmeyişi, posta personel nizamnamesinin ihtiyaca cevap verememesi gibi konular meclis tarafından görüşülerek Posta ve Telgraf Nezareti yoğun eleştiri oklarının hedefi olmuştur. Oskan Efendi ise mecliste nezarete karşı yapılan olumsuz eleştirilere cevapsız kalarak nezaretin durumunun kötü olduğunu kabul etmiştir. Ayrıca kendisine yöneltilen suçlamalara açıklık getirerek yaptığı icraatları kısıtlı bütçe ve imkânlarla nasıl gerçekleştirdiğini anlattıktan sonra yapacağı modernize çalışmaları ile nezaretin problemlerinin giderilebileceğini ifade etmiştir (TBMM ZC, Devre 3, C.1-2, Birleşim 37-38, 361-402).

Oskan Efendi, mecliste bahsettiği yenileşme çalışmalarından en büyüğü olan Posta Personel Nizamnamesini 1914 yılının Kasım ayında yürürlüğe koyarak gerçekleştirmiştir. Zira Osmanlı posta kurumunda şemsiye bir kanun bulunmayışından dolayı her birim farklı çözümler üretmeye çalışıyordu. Posta bürokratları ise parça parça yasa ve nizamnameler ile girişimlerde bulunarak problemlere radikal çözümler getiremiyordu. Nezaretin içinde bulunduğu durumu çok iyi bilen Oskan Efendi, hızlıca memurların çalışma şartları ve özlük hakları ile ilgili yeni bir nizamname hazırlama faaliyetleri içerisine girmiştir. Nâzırın ve

ekibinin çalışmalarıyla; memur maaşları, memuriyete giriş sınavları, memurların seçim ve tayini, görev yerlerinin değişimi, memurların kayıtları, devam durumu, tatil günleri ve emeklilik durumu, meslekteki terfi ve kıdemleri, verilen ödül ve cezalar ile memur komisyonları, gibi çeşitli konuları içeren yedi bölüm ve altmış yedi maddeden oluşan ‘‘*Posta ve Telgraf Nezareti Memurun Nizamnamesi*’’ hazırlanarak bu konuda gerekli düzenlemeler yapılmıştır (Posta Telgraf Telefon Nezareti Memurun Nizamnamesi, 1330/1912). Oskan Efendi nizamnamede bu konuları detayları ile açıklayarak posta ve telgraf memurlarının ihtiyaçlarına yönelik kapsamlı bir nizamname meydana getirmiştir. (Tural, 2009: 226-227).

2.2. Oskan Efendi'nin Yaptığı Araştırma-İnceleme Gezileri

Oskan Efendi, ülkenin çeşitli yerlerinde bulunan posta ve telgraf şubelerini yakından incelemek üzere 1914 yılı Nisan ayında Beyrut'tan başlayıp Anadolu içlerine kadar süren denetleme gezilerine çıkmıştır. Beyrut'a ulaştığında Vali Bekir Sami Bey ile vilâyet erkânı tarafından karşılandıktan sonra Beyrut Posta ve Telgraf Baş Müdüriyetine giderek orada memurlara hitaben bir söylev vermiştir. Oskan Efendi'nin tetkik gezisinin başlangıç noktası olan Beyrut'ta postane çalışanlarına verdiği bu söylevde, ideal bir memurun nasıl olması gerektiğinin yanı sıra kendisine yöneltilen müsriflik suçlamalarına da cevap niteliğinde bir konuşma yapmıştır. Nitekim bu konuşması Posta ve Telgraf Mecmuasında yayımlanmıştır (Dadyan, 2018: 76; Demir, 2005: 67).

Oskan Efendi, gerçekleştirdiği gezi sayesinde Posta ve Telgraf Kurumu'ndaki memurları yakından tanıyabilmiş ve gezdiği bölgelerdeki halkın posta ve telgraf konusundaki sıkıntılarını bizzat yerinde gözlemleyebilmiştir. Ayrıca Oskan Efendi, bugüne kadar yapılan cezalandırmaların memurlarda nezaretin baskıcı ve acımasız olduğuna dair bir kanı uyandırdığını, hâlbuki bu cezalandırmaların memurların görevlerine daha iyi sarılmaları ve bakmakla yükümlü oldukları ailelerinin de mağdur olmaması için yapıldığını belirterek duruma açıklık getirmiştir. İlâveten, binlerce memur içinde cahillik ve ahlâksızlık nedeniyle kurumun adını kirletenlerin çıkabileceğini, dolayısıyla nezaretin görevinin bu gibi kişileri temizleyerek diğer memurlara kötü örnek olmalarını önlemek olduğunu belirtmiştir. Oskan Efendi özellikle bütün memurların bir aile gibi olduğunu, bu ailenin reisi sayılan nâzırların ise memurları gözetmekle görevli olduğunu vurgulamıştır. Devletin ancak namuslu ve görevini severek yapan memurlar sayesinde gelişebileceğini belirtmiştir. Nâzır, söylevinde memurların davranış ve yerine getirmeleri gereken sorumluklar ile ilgili şunu da söylemiştir: ‘‘*Bu*

mesleğin üç büyük temeli: düzen, hız ve emniyettir. Memurların eline geçen en basit evrakı dahi herhangi bir zarar getirmeden içindeki mahremiyeti hiç kimseye ifşa etmeden en hızlı şekilde sahiplerine ulaştırmak birinci derece görevidir. Nitekim bu vazifeyi yerine getirmek memurlar için vicdani bir sorumluluktur”. Zira bir memurun görevini severek yerine getirdiği takdirde, yerine getirdiği görevin de devletine, milletine, vatanına fayda sağlayacağını ve ancak tam bu noktada vicdani rahatlığa ulaşabileceğinin önemle üstünde durmuştur. Ayrıca verdiği söylevde kendisi ve bu göreve nasıl geldiği hakkında az da olsa bilgi vermiştir. Kendisinin bugün bir nâzır olarak bulunduğunu ve bunun büyük bir şeref olduğunu dile getirmiştir. Küçük memurluk görevlerinden başlayarak çalışkanlığının ve dürüstlüğünün getirisi sayesinde bu makama ulaştığını en önemlisi de bunun kendisine verdiği vicdan rahatlığının daha büyük bir onur olduğunu belirtmiştir. Oskan Efendi, göreve geldiği andan itibaren yaptığı icraatları da açıklamıştır. Nâzırlığa ilk geldiğinde böyle önemli bir görevde bulunan postacı ve memurların maaşlarının yeterli olmadığını görmüş ve bu sebeple görevini başarıyla yerine getiren memurlara ise herhangi bir iltimas ve rüşvet olmadan maaşlarına zam yaptırdığını anlatmıştır. Oskan Efendi vazife-perverlik ile vatan-perverliği eş tutmuş ve insanın gerekirse canını kanını feda ederek, vatanını nasıl korursa kendisine verilen görevi de yerine getirip vatanın gelişmesi için öyle çalışmasını, vatan için bir fedai olması gerektiği sözleriyle söylevini noktalamıştır (Posta ve Telgraf Mecmuası, S.158, 20 Haziran 1330: 1804-1805).

Oskan Efendi gezdiği yerlerdeki posta ve telgraf hizmetlerinin işleyişi ve yapılan değişikliklerin neticelerini değerlendirerek bu konu hakkındaki düşüncelerini basın organları ile paylaşmıştır. “*Oskan Efendi ile Mülakat*” başlığı yazısı İkdam gazetesinde röportaj şeklinde yayımlanmıştır. Nâzır verdiği röportajda; bu geziyi yapmakla amacının Osmanlı vilayetindeki posta ve telgraf ihtiyaçlarını bizzat yerinde incelemek, memurların durumu ile posta-telgraf işlemlerinin gidişatını takip etmek olduğunu belirtmiştir. Yaptığı değerlendirmeler sonucunda ihtiyaç oranında yeni merkez ve şubeler açmayı hedeflediğini, ayrıca bazı yerlerde posta şubelerinin eksikliklerini giderdiğini dile getirmiştir. Uygulamaya konulan yeniliklerden halkın memnun olduğunu, buna paralel olarak posta işlerinin arttığını ve bunun da gelirlerin artmasına sebep olduğunun altını çizmiştir. Ayrıca aralarında posta teşkilatı kurulmamış beldelerden Şam, Yafa ve Hafa’ya taşıdıkları özel önemden dolayı günlük posta işletmesi sağlanarak eskiden beri nadir posta işleyen bazı yerlere de günlük posta işletme hizmetleri sunulduğunu dile getirmiştir. Şam, Yafa ve Kudüs gibi yerlerde günlük posta sisteminin

getirilmesi Osmanlı posta kurumunun gelirlerini yüzde seksen civarında arttırmıştır. Dolayısıyla Osmanlı postasında yapılan iyileştirmeler ile bu yerlerde bulunan yabancı postalar ile rekabet edilebilecek düzeye gelindiğini ifade etmiştir. Ayrıca nâzır, posta kurumunda çalışanların görevlerini suiistimal etmeleri ve yerine getirmemeleri takdirinde görevden alınarak haklarında soruşturma başlatıldığı ve kanunlar önünde gerekli cezaya çarptırıldıklarını dile getirmiştir. Oskan Efendi'nin memurların görevlerinde dikkatli olmalarını, memurların görevlerini layığıyla yerine getirdiklerinde ödüllendirildikleri gibi görevini ihmal edenlerin hiçbir şekilde tekrar memuriyete alınmayarak cezalandırılacağı şeklindeki beyanı ile mülâkat sonlandırılmıştır (İkdam, "Oskan Efendi İle Mülâkat", S.6188, 14 Mayıs 1330: 1-2).

Oskan Efendi'nin basına verdiği demeçlerden biri de Sabah gazetesinde yayımlanmıştır. Oskan Efendi verdiği demeçte; ilk olarak Beyrut yoluyla, Hayfa, Şam, Kudüs, Halep ve Konya gibi yerleri teftiş gezisine çıkararak buralardaki posta ve telgraf işlemlerini takip altına aldığını, gördüğü eksiklikleri kaydederek, ihtiyaç olan yerlere yeni şubeler açtığını belirtmiştir. Bu doğrultuda posta ve telgraf işlemlerinin kolay ve hızlı gerçekleşmesi için her türlü tedbirin alındığını da söylemiştir. Nâzır, verdiği demeçte yine memurlar üzerinde önemle durarak onlara maddi ve manevi görevlerini hatırlatmıştır. Dikkat çektiği noktalardan biri de özellikle demiryolu sayesinde gezdiği bölgelerde genel iktisadi durumda iyileşmeler yaşandığı ve ticari faaliyetlerin aktif bir şekilde işlediğidir. Yoğun bir şekilde ticaretin işleminin ancak kolay ve hızlı haberleşme ile sağlanacağını, dolayısıyla bunun refah seviyesini oldukça arttıracığını dile getirmiştir. Oskan Efendi'nin Arapçayı bilmesi ve bu sayede halkın ifadelerini bizzat dinleyebilmesi, daha önce bu yerlerde memur olması dolayısıyla bölgeyi iyi tanması, araştırmayı yaparken zorluk çekmemesini sağlamıştır. Böylece hızlıca çalışmalara başlanarak bölgenin ihtiyaçları karşılanabilmiştir. Nâzır, düzenlemelerin bir kısmını bizzat gezdiği yerlerde gerçekleştirdiğini, bir kısmını da İstanbul'dan yönlendireceğini ifade etmiştir. Nitekim İstanbul'da devlet işleri ile ilgilenmek zorunda olduğu için kendisinin daha fazla geziyi sürdüremeyeceğini, ancak bir ay gibi kısa bir sürede bile çok önemli ihtiyaçların giderildiğini verdiği demeçte belirtmiştir (Sabah, "Posta Nâzırının Beyanâtı", S.3153, 30 Nisan 1330: 2).

2.3. Oskan Efendi'nin Nezareti Döneminde Posta ve Telgraf İdaresinde Yapılan Yenilikler

Balkan Savaşlarından sonra 4 Nisan 1913'te yayımlanmaya başlayan "*Kadınlar Dünyası*" dergisi Müslüman Osmanlı kadınlarına

yönelik yayımlar yapıyor ve kadınları bilinçlendirmede ve örgütlemeye önemli katkılarda bulunuyordu. Kadın ile ilgili her çeşit konuya değindiği gibi kadın haklarını gündeme getirmeye çalışarak bu amaçla mücadele ediyordu. Fakat Posta ve Telgraf Nezareti dergide telefon şirketinin Müslüman kadınların işe alınmaması ile ilgili şikâyetlerini içeren yazılara karşı kayıtsız kalıyordu. Nâzırlığa gelmesiyle birlikte kadınların bu haklı davalarına kayıtsız kalmayan Oskan Efendi, nezaretin tam kontrolü altında çalışan İstanbul Postanesi'nde kadın memureleri istihdam etmeye başlamıştır. Kadınlar Dünyası dergisinde Müslüman kadın adaylarına gizliden gizliye öncelik tanınmaya başlanmıştır. Oskan Efendi, yabancı ülkelerin postanelerinde olduğu gibi Osmanlı posta şubelerinde de ilk defa kadın memurelerin çalışmasını sağlamak için 26 Haziran 1914'de pul satış memureliğine Feride Yaver Hanım isminde bir Müslüman Osmanlı kadını İstanbul Postanesi'nde görevlendirmiştir (Demir, 2014: 19; Karakışla, 2014: 101-102). Yine aynı gün posta gişelerinde bir Musevi kadın memure de Beyoğlu Postanesi'nde işe başlamıştır. İlerleyen zamanlarda çalışan kadın sayısı giderek artmıştır (Bezaz, 2006: 358; Demir, 2014: 19).

Oskan Efendi'nin getirdiği bir diğer yenilik ise yeni pul serisi çıkartmak olmuştur. Şöyle ki Osmanlı Devleti, XVI. yüzyıldan itibaren posta teşkilatına gereken önemi vermemiş, çağın koşullarına göre gelişmemiştir. Bu nedenle XVIII. yüzyıldan itibaren postalar yabancılar tarafından işletilmiştir. Yabancı posta şirketleri Osmanlı Devleti'nin haberleşme mekanizmasında tek güç hâline gelerek günden güne zenginleşmişlerdi. Osmanlı Devleti, ise uzun yıllardır beklediği ve zaman zaman kapatma çabası içine girdiği yabancı postalarını kaldırma imkânını savaş koşulları sayesinde elde edebilmiştir. Nitekim kapitülasyonların kaldırıldığına dair kanun 1 Ekim 1914 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. 1 Ekim 1914 günü İstanbul, İzmir, Yafa, Kudüs ve Beyrut hariç tüm şehirlerde yabancı posta şubeleri kapatılmış ve posta kutuları kaldırılmıştır (Demir, 2014: 5-6). Bu duruma çok sevinen Oskan Efendi, kapitülasyonların kaldırılmasıyla yıllardır beklenen yabancı postaların kapatılması başarısını kutlamak için Adliye Nâzırı ile birlikte Sultan Reşat'ın huzuruna çıkmıştır. Bu amaçla Darphane-i Amire'de hazırlanarak '*İmtiyazât-ı Ecnebiyenin Lağvı 1330*' ibaresini taşıyan pul serisi Sultan'a takdim edilmiştir (Dadyan, 2011: 94; Demir, 2005: 74).

Oskan Efendi'nin nâzırlık süresince yaptığı faaliyetlerden biri de posta binalarına otomatik pul otomatları getirtmesi olmuştur. Bu sayede makineler vasıtasıyla pul temin edilmeye başlanmıştır. Hiç şüphesiz gişelerde halkın bekleyerek vakit kaybetmemesi ve postaneye gelen

halkın güzel muamele görmesi için yapılmış en büyük adımlardan biri olarak görülmüştür. Özellikle Avrupa'dan sipariş ettiği pullar, posta kartları ve pul defterleri de herkesin beğenisini kazanmıştır. Ayrıca nezarete o güne kadar kullanılan Osmanlı pulları terk edilerek resim yarışmalarında dereceye girenlerin çizimleri pullara basılmıştır. İlk resimli Osmanlı pulu Edirne'nin kurtuluşu anısına basılan ve üzerinde Selimiye Camii'nin bir resminin bulunduğu yeni renkli pullar oldukça ilgi görmüştür. Bu pul serisinin en dikkat çekici yanı ise ilk defa bir Osmanlı padişahının portresinin basılmış olmasıdır (Dadyan, 2018: 76; Demir, 2005: 74).

Oskan Efendi, devletin resmi iletişimi için gerekli olan ve halkın haberleşme ihtiyacının karşılanması için mühim olan Posta ve Telgraf Kurumu'ndaki yenileşme çalışmalarına öncelikle postalardan başlamıştır. Nezarete geldiğinde vilâyetlerin birbirine çok uzak olmasından dolayı postadaki gecikmelerden ve haberleşmelerde yaşanan aksamalardan birçok kişi şikâyetçiydi. Hatta bazen on beş günde bir defa veyahut yirmi beş günde bir defa mektup bir adrese ancak ulaşabiliyordu. Oskan Efendi dönemi ile postada gecikmeler geride bırakılmış, mektuplar en kısa sürede adrese ulaştırılarak sık sık posta teatisi gerçekleştirilmiştir. Üstelik posta arabalarının daha kolay ve hızlı ulaşabilmesi için yeni alternatif yollar yapılmaya başlanmıştır. Posta ve Telgraf binaları çoğaltılarak işlek ticaret merkezlerinin bulunduğu yakın bölgelere taşınmıştır. Daha ucuz olduğu için yüksek binaların en üst katına kurulan postaneler kaldırılarak girişlere taşınmış ve halkın kolay bir şekilde postaneye ulaşabilmesi sağlanmıştır. Diğer taraftan köylere her hafta posta memurları gönderilerek şehre gelmekte zorlanan kişilere yardımcı olunmaya çalışılmıştır (TBMM ZC, Devre 3, C.1-2, Birleşim 37-38, 361-402).

Oskan Efendi, nezaret için yeni projeler gerçekleştirmeyi hedeflerken I. Dünya Savaşı patlak vermiştir. Nitekim Posta ve Telgraf Nezareti Kalem-i Mahsus Müdürü Zeki Bey'in 29 Eylül 1914 günü Tasvir-i Efkâr gazetesinde yayımlanan açıklamaları, oldukça dikkat çekicidir. Yazısında Osmanlı topraklarındaki yabancı postaların kapanışı, sonrasında ise Posta ve Telgraf Nezareti'nin yaptığı hazırlıklar ve haberleşmenin akışı hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. Buna göre Oskan Efendi'nin üzerinde durduğu tüm modernleştirme çalışmaları yapılacak, hatta sözleşmeli mektup makineleri getirtilerek bu makinelere herkes mektup atabilecek ve mektubuna karşılık taahhüt içeren mektubunu alabilecekti. Fakat kısa bir süre sonra Osmanlı Devleti'nin

savaşa girmesi ve Oskan Efendi'nin istifa etmesiyle bu plânlar sonuçsuz kalacaktır (Demir, 2014: 7).

2.4. Oskan Efendi'nin Bilimsel Yayınları

Oskan Efendi nâzır olarak posta çalışanlarını sadece resmi birer memur olarak görmemiş ayrıca onların sağlık problemleri ile yakından ilgilenecek tavsiyelerde bulunmuştur. Nâzırın adeta reçete niteliğindeki yazı ve görüşleri çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanıyordu. Nitekim Oskan Efendi'nin, memurlara içki ile sigaranın kötülüklerini, maddi ve manevi olarak insana nasıl zararlar verebileceğini, insanların kötü alışkanlıklardan uzak durmalarını öğütleyen “*Risaletin Suretleri İşretin Mazarratları*” adlı makalesi Posta ve Telgraf Mecmuasında yayımlanmıştır (Posta ve Telgraf Mecmuası, “Risalenin Suret-i İşretin Mazarratları”, S.159, Temmuz 1330: 1815-1816) Oskan Efendi, içkinin sanıldığı aksine insan bedenine yararı olmadığını, ortalıkta içki ile ilgili yanlış düşüncelerin dolaştığını belirtmiştir. Nâzır, burada içki konusu ile ilgili doğru bilinen yanlışları, ayrıntıları ve örnekleriyle uzun uzun açıklamıştır. Ayrıca içki içtikten sonra içkinin insan vücuduna ne şekilde zarar verdiğini ve vücuttaki etkilerinin nasıl meydana geldiğini bilimsel bir dil ile aktarmıştır. Ek olarak içkinin zihne ve hafızaya zarar verdiğini, düşünce ve iradeyi zayıflatıldığını belirtmiştir. İçki içenlerin bir müddet sonra farkına varmadan karaciğer hastalıklarına tutulduğuna ve birçok hastalığın sebebinin aslında içki içmekten kaynaklandığını dile getirmiştir. Akciğer hastalıkları meydana geldiğinde artık tedavi süreci için geç kalındığından bahsederek yazısını sonlandırmıştır.

Oskan Efendi, nezarete çalışan birçok memurun yaşadığı sağlık problemlerinden biri olan sıtma hastalığı ile nasıl başa çıkması gerektiği, bundan nasıl korunacağı ve tedavi süreci ile ilgili de bir broşür hazırlamıştır. Nâzırın “*Sıtmadan Suret-i Tevâkki ve Sıtmanın Tedavisi Hakkında Tarifname*” adlı kaleme aldığı yazısı Posta ve Telgraf Mecmuasında yayımlanmıştır (Posta ve Telgraf Mecmuası, “Sıtmadan Suret-i Tevâkki ve Sıtmanın Tedavisi Hakkında Tarifname”, S.162, Teşrinievvel 1330:1879-1880). Nâzır, yazısında, sıtma hastalığının sivrisineklerden insanlara nasıl bulaştığı ve hangi mevsimlerde sıtma hastalığına karşı dikkatli olunması gerektiğini belirttikten sonra sıtma hastalığından kurtulmak ve ondan korunmak için “*sülfato*” adlı ilacı önermiş ve ilacın kullanımı konusunda ayrıntılı bilgiler vermiştir. Bu çerçevede Posta ve Telgraf Nezareti tarafından memurlara sıtma hastalığına karşı koruyucu ilaçlar verilmiştir. Oskan Efendi nezaret tarafından verilen sıtma ilacının günde ne miktarda ne kadar süre boyunca kullanılacağı konusuna da uzun uzun değinmiştir. Ayrıca kişinin

sıtma hastalığına tutulduğunda “*sülfato*” ilacı ile kendi kendini nasıl tedavi edeceğini, ilacın nasıl ve ne miktarda kullanılacağını, sıtma hastası bir kişinin nöbet geçirdiğinde ne gibi durumlara dikkat etmesi gerektiğine değindikten sonra sıtma hastası bir insanın beslenme düzeni ile ilgili bilgiler vermiştir.

Oskan Efendi, *Nevsal-i Milli*'de yayımlanan ‘*Posta ve Telgraf Hidemâtında İnkışâf*’ adlı yazısında da nâzır olduktan sonra Posta ve Telgraf Kurumu’nda yaptığı icraatları açıklamıştır (Nevsal-i Milli, ‘*Posta Hidemâtında İnkışâf*’, C.1, S.70, 1332/1914: 138-139). Nâzır, yazısında Posta ve Telgraf Kurumu’nun haberleşmeyi sağlayan araçlardan biri olduğunu, gelişimin bir göstergesi olan bu kurumun çağdaş medeni dünyanın en büyük ihtiyaçlarından biri olduğunu belirtmiştir. Bu çerçevede birçok ülkede posta, telgraf ve telefon hizmetinden halkın daha fazla yararlanabilmesi adına bu alanda çeşitli yatırımlar gerçekleştirildiğini ve posta ücretlerinde indirim yapıldığını ifade etmiştir. Oskan Efendi Osmanlıda telefon için gerekli olan elektriğin bir problem olduğunu, bu çerçevede posta ve telgraf alanında yeterli bir gelişim ve düzenin söz konusu olmadığını belirterek adeta öz eleştiride bulunmuştur. Ayrıca Posta ve Telgraf Kurumu’nun işinde ehil olmayan bilgisiz memurların güdümünde kaldığını bunun da kurumun yozlaşmasına sebep olduğunu ifade etmiştir. İlaveten Osmanlı Posta ve Telgraf Kurumu’nun Avrupa’da yaşanan yenilikleri yakından takip ederek sürekli bir gelişim izleyememesinden söz etmiştir. Lakin II. Meşrutiyet’ten sonra hükümetin ilk icraatlarından birinin Posta ve Telgraf Kurumu’nun yeniden düzeltilmesi ve gerekli iyileştirmelerin yapılması olduğunu belirten Oskan Efendi, gerekli olan iyileştirme ve modernize çalışmalarını bil-fiil yürüterek kurumu yeniden biçimlendirdiğini, yapılan değişiklikleri ve çalışmaları ayrıntıları ile aktarmıştır.

3. SONUÇ

Osmanlı ülkesinin dört bir tarafında çeşitli memuriyetlerde bulunan Oskan Efendi, 24 Ocak 1913’te Posta ve Telgraf Nâzırlığına getirildiğinde bu alanla ilgili çok tecrübeli değildi. Ancak uzun yıllar memurluk yapması ve çalıştığı dönem süresince büyük suiistimallerin önüne geçmesi, rüşvet teklif edenleri cezalandırması gibi davranış ve tutumları ile diğer bürokratlara örnek gösterilmiş ve herkesin beğenisini kazanmıştır. Oskan Efendi’nin memurların içinde bulunduğu durumu iyi bilmesi nâzır olduktan sonraki görevini yapmasında büyük bir katkı sağlamıştır. Kendisi göreve geldiğinde, posta ve telgraf hizmetlerini yerinde incelemek ve posta çalışanları ile birebir görüşmek üzere ülkenin çeşitli bölgelerine araştırma-inceleme gezileri de yapmıştır. Oskan

Efendi'nin yapmış olduğu geziler dönemin basını tarafından ilgiyle takip edilmiş ve basında hakkında birçok haber yayımlanmıştır. Yaklaşık iki yıl gibi çok kısa bir sürede Posta ve Telgraf Kurumu'nda nâzır olarak bulunan Oskan Efendi'nin döneminde, Osmanlı Posta ve Telgraf Nezareti büyük bir ilerleme ve gelişme kaydetmiştir. Dönemin diğer bürokratları arasında kişiliği ve faaliyetleri ile dikkat çeken Oskan Efendi Osmanlı bürokrasi tarihinde farklı bir yer edinmiştir. Gerek memurlarla iletişimi, gerek nezaretin tüm birimleriyle özel olarak ilgilenmesi nedeniyle başarılı bir konum elde etmiştir. Mevzuatı ve işlemleri iyi bilmesi, eleştiriye açık olması, batıdaki gelişmeleri takip edebilmesi ile kötü durumdaki Osmanlı Posta ve Telgraf Kurumu'nu belli bir noktaya getirerek Cumhuriyet dönemi PTT'sinin alt yapısının hazırlanmasında büyük katkıları olmuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Bâb-ı Âli Evrak Odası (BEO) 3636/272664; 4721/354063.

Dosya Usulü İrade Tasnifi (İ.DUİT) 8/87.

Hariciye Siyasi Kısım (HR.SYS) 2886/17; 1993/5.

İrade-Meclis-i Mahsus (İ.MMS) 172/19.

İrade-Maliye (İ.ML) 69/44.

İrade Taltifât (İ.TAL) 478/25.

Meclis-i Vükelâ (MV) 230/79; 199/152.

Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MVL) 711/40.

Rumeli Müfettişliği Manastır Evrakı (TFR.I.MN) 112/11148.

Sicil-i Ahvâl Defterleri (DH.SAİD.d) 61/375.

Gazete ve Dergiler

(1330). *Posta, Telgraf Telefon Nizamnamesi*, Matbaa-ı Arşak Garuyan.

(27 Mayıs 1914). Oskan Efendi İle Mülâkat. *İkdam*, 6188, ss.1-2.

Posta Hidemâtında İnkişaf. *Nevsal-i Milli*, 1(70), ss.138-139.

(Kasım 1914). Sıtmadan Suret-i Tevâkki ve Sıtmanın Tedavisi Hakkında Tarifname. *Posta ve Telgraf Mecmuası*, 162, ss.1879-1880.

(Temmuz 1914). Risalenin Suret-i İşretin Mazarratları. *Posta ve Telgraf Mecmuası*, 159, ss.1815-1816.

(3 Temmuz 1914). *Posta ve Telgraf Mecmuası*, 158, ss.1804-1805.

(27 Nisan 1914). Postalara Dair Oskan Efendi'nin Teftişleri. *Sabah*, 10, ss.1.

(13 Mayıs 1914). Posta Nâzırının Beyanâtı. *Sabah*, 3153, ss.2.

Resmi Yayınlar

TBMM Tutanak Dergisi, 3. Devre, C.1-2, Birleşim, 37-38, 361-402.

Araştırma Eserleri

Bezaz, Y.G., (2006). *Haberleşme ve Tarihçesi*, Türkiye Haber İş Sendikası Yayıncılık.

Dadyan, S., (2011). *Osmanlı'nın Gayrimüslim Tarihinden Notlar*, Yeditepe Yayıncılık.

-----, (2018). *Babamın Pulları, Osmanlıdan Cumhuriyete Pul Hikayeleri*, Siyah Kitap Yayınları.

Demir, T., (2005). Söylev-Demeç ve Çalışmalarıyla Başarılı Bir PTT Nâzırı: Oskan Efendi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11(4), 63-75.

-----, (2014). Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Haberleşme Kurumuna Dair Değerlendirmeler. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 13(25-26), 1-25.

Karakışla, Y.S., (2014). *Osmanlı Kadın Telefon Memureleri (1913-1923)*, Akıl Fikir Yayınları.

Tural, E., (2009). Osmanlı Posta Bürokrasisi,1908-1914. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 46(28), 205-230.

Yazıcı, N., (2014). Tanzimat Dönemi Osmanlı Haberleşme Kurumu. *Osmanlı Ansiklopedisi*, (C.3, ss.620-628), Yeni Türkiye Yayınları.

Yurtoğlu, N., (2015). Haberleşme Sektörünün Önemli Bir Teşekkülü: Milli Mücadele Döneminden 1960 Yılına Türkiye'de Posta, Telgraf ve Telefon Teşkilatı (1920-1960). *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 92(31), 47-103.

EK RESİM:

پوسٲه و ٲلگراف ناظری اوسقانه افندی

İ.B.B Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar, (Posta ve Telgraf Nâzırı: Oskan Efendi, 15 Mart 1329/28 Mart 1913).